

Konstnärernas Riksorganisation.

Till:

Region Västmanland
Regionhuset
721 89 Västerås

E-post: region@regionvastmanland.se

Datum: 2022-03-18

Konstnärernas Riksorganisation remissyttrande över Region Västmanlands kulturplan för 2023-2026 Dariernr: RUF210143

Konstnärernas Riksorganisation arbetar aktivt med frågor som rör bild- och formkonstnärernas villkor inom kultursamverkansmodellen och lämnar härmed synpunkter på *Från ord till handling*, Regional kulturplan för Västmanland 2023-2026 (Dnr: RUF210143) för våra medlemmars räkning.

Konstnärernas Riksorganisation företräder cirka 3 400 professionella bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare i Sverige. Vi arbetar för konstnärlig frihet och goda villkor för bild- och formkonstnärer. I Västmanlands län har vi 46 medlemmar.

Med vänliga hälsningar

Sara Edström,
riksordförande för Konstnärernas Riksorganisation

Gunnar Forsman,
ordförande för Konstnärernas Riksorganisation Västmanlands län

Konstnärernas Riksorganisation

Växel: 08-54 54 20 80

Adress: Hornsgatan 103, 9 tr, 117 28 Stockholm

E-post: kro@kro.se

Webb: www.kro.se

Kontaktperson:

Jon Brunberg, kulturpolitisk strateg och pressansvarig

Mobil: 070-275 59 29

E-post: jon.brunberg@kro.se

Inledning

Kultursamverkansmodellen har medfört ett ökat regionalt bestämmande över kulturpolitiken. Detta innebär fler möjligheter att utveckla förutsättningarna och forma framtiden för det regionala konstlivet. Ett vitalt och utforskande konstliv kräver att konstnärerna kan verka under rimliga arbetsvillkor.

Bild- och formkonstnärer är en av de konstnärliga yrkesgrupper som har absolut lägst inkomster. Konstnärsnämndens rapport *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor* från 2016 visar att den sammanräknade medianinkomsten för bildkonstnärer är 13 138 kr i månaden före skatt. Det kan jämföras med hela befolkningen vars medianinkomst är 24 172 kr i månaden före skatt.¹ Det behövs satsningar som säkerställer att bild- och formkonstnärer får skäliga ersättningar när de arbetar med till exempel utställningar, gestaltungsuppdrag, föreläsningar eller andra uppdrag för regionala och kommunala arrangörer och andra aktörer med regionalt och kommunalt stöd.

Region Västmanlands kulturplan utgår från både nationella och regionala kulturpolitiska mål. I Regeringsformens första bestämmelse för statskicketts grunder anges att ett av de grundläggande målen för den offentliga verksamheten är den enskildes *kulturella välfärd*. I förhållandet till den enskilde förskriver grundlagen att var och en gentemot det allmänna är tillförsäkrad yttrandefrihet: *frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor*. Det offentliga har således att eftersträva en kulturell välfärd för medborgarna samt också yttrandefrihet (innefattande konstnärlig frihet) för den enskilde konstnären och andra. Den kulturella välfärden förutsätter dock att den enskilde konstnären inte bara kan utöva den yttrandefrihet som anges utan också har en reell möjlighet att bedriva sin verksamhet på ett hållbart sätt.²

De nationella kulturpolitiska målen anger att ”Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling”. Vi vill inskräpa att bättre ekonomiska och sociala villkor är en mycket viktig förutsättning för att de kulturpolitiska målen skall kunna uppnås. Utan goda villkor för bild- och formkonstnärerna kan de inte vara den dynamiska, utmanande och obundna kraften, vilket också påverkar medborgarnas möjligheter att ta del av konst, och den konstnärliga kvalitet som är tänkt att präglade samhällets utveckling.³

Goda villkor som gör det möjligt för professionella bild- och formkonstnärer att försörja sig på den konstnärliga verksamheten är också en förutsättning för att regionerna ska kunna uppfylla sitt särskilda ansvar enligt förordningen om stöd till regional kulturverksamhet (2010:2012) att främja en god tillgång till professionell bild- och formkonst för länets invånare.⁴

Många offentliga verksamheter följer FN:s globala mål Agenda 2030, något som också lyfts i kulturplanen. Vi vill här lyfta Mål 8 under Agenda 2030 som vägledande även för goda villkor för bild- och formkonstnärer: ”Anständiga arbetsvillkor främjar en hållbar ekonomisk tillväxt och är en positiv kraft för hela planeten”.⁵

¹ Konstnärsnämnden, *Konstnärernas demografi, inkomster och sociala villkor* (2016), tabell 20.

² Sveriges riksdag, *Regeringsformen*, 1 kap. 2 §; 2 kap. 1 §.

³ Kulturrådet, *De nationella kulturpolitiska målen*, <<https://www.kulturradet.se/om-oss/sa-arbetar-vi/kulturpolitiska-mal/>>, hämtad 2022-02-25.

⁴ Sveriges riksdag, *Förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet*, §8.

⁵ UNDP, *Globala målen*, <www.globalamalen.se>, Mål 8, hämtad 2022-02-15.

Kommentarer till kulturplanen

Övergripande synpunkter på remissutgåvan

Vid en första genomläsning av kulturplanen *Från ord till handling* slås vi av att den är genomarbetad, informativ och välstrukturerad. Vi hade dock gärna sett att kulturplanen var mer detaljerad och tydligare när det kommer till att beskriva vilka verksamheter inom professionell bild- och formverksamhet som har regionala uppdrag och stöd. En del avsnitt, som det om resurscentrum för bild och form på s. 31 kunde också ha beskrivits närmre även under avsnittet om professionell bild- och formverksamhet som nu känns alltför kortfattat.

Kulturrådet införde 2018 professionell bild- och formverksamhet som ett specifikt kulturområde i kultursamverkansmodellen och vi tycker därför att det är bra att kulturplanen genomgående använder begreppet "Bild och form". När vi använder begreppet "bild- och formkonstnär" inbegriper det bildkonstnärer, konsthantverkare och formgivare. Dock används ibland det bredare begreppet "konst" på ett sätt som gör att det inte är lätt att förstå vilka utövare som avses. På sidan 32 omnämns till exempel "en regional plattform för konst" som inte specificerar vilket konstområde som avses, eller om plattformen skall vara sektorsöverskridande. Sådana oklarheter försvårar en analys av kulturplanens innehåll.

Konsthantverkare och slöjdares praktiker skiljer sig ofta åt och under avsnittet "6.7 Främjande av hemslöjd" tycker vi att det är utmärkt att begreppet "hantverk" konsekvent används istället för "konsthantverk".

I avsnitt 5.4 på s. 31-32 får vi uppfattningen att en rad inspel från olika konst- och kulturområden lagts efter varandra på ett sätt som gör det svårt att avgöra vad regionen anser är prioriterat. Här återfinns också ett antal förslag som rör bild- och formområdet, till exempel beslutet att skapa ett regionalt resurscentrum för konst i Västmanland, som snarare kunde ha legat under avsnittet Professionell bild- och formverksamhet.

Avsnittet 'Ett skapande Västmanland'

Bild- och formkonstnärernas sociala och ekonomiska villkor

På grund av bild- och formkonstnärernas, och andra konstnärsgruppers, mycket låga inkomster tycker vi att det är mycket viktigt att stat, regioner och kommuner tydligt deklarerar att man skall sluta avtal enligt branschpraxis och de standardavtal som finns inom kultursektorn och agera förebildligt när det gäller arvodering, så att inte bild- och formkonstnärer och andra kulturutövare arbetar gratis åt regionen eller de verksamheter som regionen stöttar.

Avtalet för medverkans- och utställningsersättning (MU-avtalet) reglerar ersättningar till bild- och formkonstnärer vid utställningsuppdrag. Avtalet är bindande för statliga aktörer men skall vara vägledande för alla utställningsarrangörer med offentlig finansiering och är i dag branschpraxis. Tyvärr får många utställande konstnärer trots detta sällan ersättning för sitt arbete före, under och efter en utställning (medverkansersättning). Detta är oacceptabelt.

Därför är det också av största vikt att det skrivs in strategiskt viktiga dokument, som kulturplanen, att MU-avtalet skall följas. Region Västmanlands kulturplan för 2019-2022 innehåller på sidan 15 ett stycke om MU-avtalet, men MU-avtalet nämns inte alls i förslaget till kulturplan för 2023-2026. Vi tycker det är mycket oroväckande.

Visserligen står under 5.1 på s. 28 att "Genom att stärka och förbättra kulturskaparnas villkor skapas förutsättningar för konstnärlig frihet och kvalitet. I Västmanland finns goda förutsättningar för konstnärligt skapande", och under 5.4.1 hittar vi formuleringen att Region Västmanland vill "Skapa goda och hållbara villkor för konsten och konstnärerna". Det räcker inte på långa vägar som avsiktsförklaring utan vi tycker det behövs tydligare skrivningar om hur Region Västmanland vill arbeta strategiskt med att förbättra de sociala och ekonomiska villkoren både för bild- och formkonstnärer och för kulturutövare i stort. Vi har samlat några förslag rörande MU-avtalet i ett särskilt avsnitt nedan.

Kulturella och kreativa näringar/professionella kulturskapare

Vi tycker det är olyckligt att kulturplanen sätter ”kulturella och kreativa näringar” under samma rubrik som ”professionella kulturskapare” i avsnitt 5.3. Att ha som mål att inkludera kreativa och kulturella näringar i näringslivsarbetet är utmärkt, men det behövs också ett särskilt avsnitt där regionen tydligare beskriver hur de vill arbeta strategiskt med och för de professionella kulturskaparna under kommande kulturplanepериод.

Avsnittet 'Professionell bild- och formverksamhet'

Regionens prioriterade områden för bild och form

2018 blev professionell bild- och formverksamhet ett eget ändamål inom kultursamverkansmodellen. Region Västmanlands svarade i kulturplan 2019-2022 under avsnitt 18.1 upp mot detta genom att ange fyra prioriteringsområden för kulturutveckling inom bild och form. Vi återkommer till dem i texten nedan. Tyvärr är den nu föreliggande remissutgåvan av kulturplanen väldigt allmänt hållen när det kommer till avsnittet om hur den professionella bild- och formverksamheten skall utvecklas i regionen (avsnitt 6.4.3). Vi vill att regionen konkretiserar hur den vill utveckla bild- och formverksamheterna och vilka områden som bör prioriteras.

En kartläggning och handlingsplan för bild- och formområdet

Ett av de prioriterade områdena i Region Västmanlands kulturplan 2019-2022 var ”Kartläggning och inventering av kulturskapares förutsättningar och arbetsvillkor i Västmanland”. Inför planeringen av ett resurscentrum för bild och form har visserligen en kartläggning av bild- och formkonstnärernas villkor och behov i regionen tagits fram, men vi hade gärna sett en bredare kartläggning om konstnärernas förutsättningar och arbetsvillkor i regionen, som också kan ligga till grund för en handlingsplan för bild- och formområdet, och vi rekommenderar att regionen genomför både en sådan kartläggning och inventering av, och en handlingsplan för, bild- och formområdet under kommande kulturplanepериод.

Vi ser också gärna att Region Västmanland stöttar kommunerna i att ta fram egna handlingsplaner för bild- och formverksamhet. Regionens skulle kunna ta stöd i manualen ”Så kan kommunen kvalitetssäkra sin konstpolitik” som Konstnärernas Riksorganisation har tagit fram.⁶

Arbetsfält Samtida Konst (ASK)

Det prioriterade området ”Utveckla samverkan genom Ett kulturliv för alla Konst” i kulturplanen 2019-2022 har Region Västmanland vidareutvecklat i projektet *Arbetsfält Samtida Konst (ASK)* där regionen under en treårsperiod samverkar med länets tio kommuner och Konstfrämjandet Västmanland för att genomföra professionell bild- och formkonstverksamheter i kommunerna, en verksamhet som till lika delar samfinansieras av kommunerna, regionen och Kulturrådet. Det är en mycket intressant modell som andra regioner med svag infrastruktur skulle kunna ta efter, och vi rekommenderar Region Västmanland att fortsätta projektet även efter den beslutade treårsperioden.

Utställningsmöjligheter

Det förefaller oss som om det finns begränsade möjligheter för bild- och formkonstnärer i länet att ställa ut eller på annat sätt visa sina verk för en publik. I den kartläggning som gjordes i processen med att starta ett resurscentrum för bild- och formkonst i regionen så framkom att 83% ansåg att visningsmöjligheter var relevant eller mycket relevant som funktion för ett sådant resurscentrum. De permanenta utställningsrum som finns, är, vad vi förstår i första hand kommunala, eller drivs av privata eller ideella aktörer. Det centrala museum som Regi-

⁶ Konstnärernas Riksorganisations, *Så kan kommunen kvalitetssäkra sin konstpolitik* (2018), <<http://kro.se/rapporter/sa-kan-kommunen-kvalitetssakra-sin-konstpolitik-2017>>.

on Västmanland är huvudman för, Västmanlands läns museum, visar vad vi vet överhuvudtaget inte samtidskonst.

Regionen borde satsa på en egen, permanent konsthall dedikerad för samtidskonst. En sådan satsning skulle kunna lyfta konstlivet i länet rejält. Ett annat förslag är att genomföra ett större, återkommande, konstevenemang i länet. På så sätt kan också regionen bättre uppfylla ansvaret, enligt förordningen om stöd till regional kulturverksamhet, att främja en god tillgång för länets invånare till professionell bild- och formkonst.

En utökad utställningsverksamhet kan i sin tur skapa förutsättningar för ökade statliga stöd. Det skulle också stärka infrastrukturen för den samtida konsten och möjliggöra för fler yrkesverksamma konstnärer att etablera sig i länet.

MU-avtalet

Kulturrådets översyn av MU-avtalet från 2021 visar att hela 93% av de utställningsarrangörer som har regioner som huvudman uppger att de följer MU-avtalet och att inkludera både utställningsersättning och medverkansersättning. Däremot finns det försvinnande få regionala utställningsarrangörer som gör utställningar med samtidskonst. Bara 19 regionala utställningsarrangörer i hela landet bedömdes ha utställningar med samtidskonst och därför vara av intresse i Kulturrådets undersökning, att jämföra med 163 kommunala utställningsarrangörer.⁷

I Kulturrådets översyn blir det tydligt att kommuner och det ideella konstlivet står för merparten av utställningsmöjligheterna i landet men att de varken har tillräckliga resurser för att producera utställningar eller betala skäliga ersättningar. 76% av kommunala utställningsarrangörer säger sig följa MU-avtalet, men 44% betalar bara den obligatoriska utställningsersättningen och hela 86% uppger att de alltid eller ofta bara avtalar om miniminivåer för utställningsersättning. Det innebär att många utställande konstnärer sällan får ersättning för sitt arbete före, under och efter en utställning (medverkansersättning). Det är oacceptabelt att en uppdragstagare inte får ersättning för sin medverkan, oavsett om uppdraget ges av en statlig, regional eller kommunal utställningsarrangör.

Med tanke på att kommunerna och det ideella konstlivet står för mycket av utställningsverksamheterna i regionerna anser vi att regionerna i hela landet bör arbeta för att hitta lösningar för att kunna betala skäliga ersättningar i samband med utställningsuppdrag, i samverkan med stat, kommuner och det lokala konstlivet.

Vi vill att regionen säkerställer att avtalet för Medverkans- och utställningsersättning (MU-avtalet) alltid tillämpas för bild- och formkonstnärer som ställer ut i länet, inklusive arvoden för omkostnader och den arbetstid de lägger ned vid utställningar, och att arrangörer och andra konst-, form- och designverksamheter som får regionalt stöd ges ekonomiska förutsättningar att kunna ge skäliga ersättningar vid utställningar, panelsamtal, föreläsningar samt andra uppdrag och projekt.

När regionen arrangerar utställningar måste den se till att budgetera för att konstnärerna får skäliga arvoden som ersätter dem för produktionskostnader och arbetstid före, under och efter en utställning. Genom att tydligt prioritera detta i regionens egen budget skapas också förutsättningar för att Kulturrådet ska skjuta till mer medel. En lösning, som Region Kronoberg anammat, kan vara att anslå medel till en *MU-pott* som öronmärks för skäliga arvoden till bild- och formkonstnärer som även ideella arrangörer kan ansöka om medel ur.

Vi föreslår att regionen utarbetar en åtgärdsplan med ambitionen att MU-avtalet ska tillämpas i hela länet och genomför kompetenshöjande insatser gentemot kommunerna kring hur de kan följa MU-avtalet. Vi rekommenderar också att regionen utarbetar en konstnärspolicy som reglerar hur regionen skall avtala om arvoden, med mera, när den anlitar bild- och formkonstnärer.

Vi pekar gärna på Region Västra Götaland som en nationell förebild eftersom regionen har insett att det är orimligt att konstnärer ska arbeta gratis och därför 2017 i ett första steg satsade en miljon kr extra bara för att finansiera medverkansersättning hos 10 utställningsar-

⁷ Kulturrådet, *MU-avtalet*, rapport (2021), s. 10,13-14.

rangörer. I deras kulturplan för 2020-2023 står: "För att göra Västra Götaland till en attraktiv produktionsplats för samtida konst har kulturnämnden successivt ökat stödet för medverkans- och utställningsersättning (MU-ersättning) till konstinstitutioner med regionala uppdrag".⁸

På Konstnärernas Riksorganisations hemsida finns 17 skäl för att, vid sidan av de grundläggande principerna om skäligena avtalsvillkor, tillämpa MU-avtalet för att konstnärerna ska få skäligena ersättningar. På hemsidan finns också praktiska verktyg såsom mallar för avtal och budgetering för konstnärers medverkansersättning, tabeller för utställningsersättning, med mera.⁹

Konstnärernas Riksorganisation arbetar även med att ta fram rekommendationer för bättre villkor för formgivare och ett dokument med verktyg och skrivningar om "best practice" åt formgivare som behöver stöd i arvodesdiskussioner med uppdragsgivare.

Den offentliga konsten

I Region Västmanlands kulturplan 2019-2022 uppges att en av prioriteringarna för bild och form är att "genomföra en satsning på konst och estetik i vårdens miljöer enligt 1% regeln".

Region Västmanland har flera styrdokument som reglerar hur den offentliga konsten som tas fram av regionen skall finansieras. I Riktlinjerna för konst vid ny- och ombyggnation står att "Riktlinjen för konstbudgeten ska vara en strävan efter 1 % regeln". I styrdokumentet "Riktlinje för Konsten i vården verksamheten vid Region Västmanland" så står dock, något motsägelselfullt, att det i "Region Västmanland tillämpas en rekommendation av minst 0,5 %".

Den offentliga konsten är ett av de mest demokratiska konstnärliga uttryck vi har och när regionen nu planerar stora ny-, om- och tillbyggnationer i form av ett nytt sjukhus i Sala och ett stort regionsjukhus i Västerås så finns en unik möjlighet att upphandla offentlig konst av hög kvalitet som är tillgänglig för invånarna. Även när det gäller det planerade nya resecentret i Västerås bör regionen kunna bidra med medel till konstnärliga gestaltningar. Regionen bör därför säkerställa att enprocentsregeln tillämpas fullt ut.

Regionen borde, istället för att *sträva efter* en tillämpning av enprocentsregeln, besluta att den principen *skall* tillämpas och ta fram en övergripande konstpolicy för hur regionen ska arbeta med konstnärliga gestaltungsuppdrag som också omfattar hur lös och platsbunden konst skall hanteras. Vi rekommenderar också att regionen tar fram en konstnärspolicy med riktlinjer för hur regionen skall agera när den ger uppdrag till konstnärer.

Vid stora byggprojekt borde regionen överväga möjligheten att avsätta en del av de medel som genereras av enprocentsregeln till en pott för att finansiera offentlig konst i delar av regionen där det inte byggs lika mycket.

Nya rekommendationer för gestaltungsuppdrag

Konstnärernas Riksorganisation har utarbetat nya rekommendationer för konstnärliga gestaltungsuppdrag som både beställare och konstnärer kan använda för att identifiera och undvika sådant som kan orsaka problem. Rekommendationerna lyfter sådant som kan vara bra att tänka igenom i gestaltungsprocessens olika faser, från förberedelse till offentlig upphandling, genomförande och förvaltning. Här avhandlas allt från upphandlingar, konstkon-sulenter och bygglov till budgetering och armlängds avstånd.¹⁰

⁸ VGR, pressmeddelande, <<https://www.pressmachine.se/pressrelease/view/vastra-gotalandsregionen-miljonsatsar-starker-mu-avtalet-26333>>, hämtad 2022-02-25 ; VGR, *Kulturplan 2020-2023*, s. 25.

⁹ Konstnärernas Riksorganisation, *17 skäl för kommuner, regioner och arrangörer att tillämpa MU-avtalet*, <<http://kro.se/rapporter/17-skal-for-kommuner-regioner-och-arrangorer-att-tillampa-mu-avtalet/>>.

¹⁰ Konstnärernas Riksorganisation, *Rekommendationer Konstnärliga gestaltungsuppdrag (2021)*, <<http://kro.se/rapporter/rekommendationer-konstnarliga-gestaltungsningar/>>.

Gestaltad livsmiljö

Propositionen "Politik för gestaltad livsmiljö" (Prop. 2017/18:110) presenterades i februari 2018. Politiken tar här ett helhetsgrepp på den "gestaltade livsmiljön" vilket också inbegriper offentlig konst. Det politiska målet slår fast att:

"...arkitektur, form, design, konst och kulturarv har avgörande betydelse i samhällsbygget eftersom den gestaltade livsmiljön påverkar alla människor i deras vardag utifrån bland annat hälsa och välbefinnande. Gestaltad livsmiljö ska, enligt politiken, ses som ett sammanhållet område där alla dessa perspektiv samspekar och berikar varandra."¹¹

Kulturplanen tar upp gestaltad livsmiljö på sidan 23. Här sägs att "Ett gemensamt skapande och en helhetssyn på den gestaltade livsmiljön är kärnan i den nya politiken för arkitektur, form, design, konst och kulturarv. Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön", och detta skall uppnås genom att "kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids". Vi tycker att är utmärkt att Region Västmanland inför skrivningar om detta politikområde i kulturplanen men vi noterar att "arkitektur, form och design" får en framträdande roll i formuleringarna samtidigt som begreppet "konst" tenderar att tappas bort trots att konst skall vara en del av politikområdet.

Det är av yttersta vikt att tillse att bild- och formkonstnärernas arbets- och avtalsvillkor tillgodoses och att bild- och formkonstnärernas kompetens tillvaratas inom politikområdet gestaltad livsmiljö, och att Konstnärernas Riksorganisation och våra regionala företrädare involveras som en naturlig samtalspart och remissinstans i det arbetet.

Förvaltning av offentligägda konstsamlingar

Kartläggningar visar att en stor mängd offentlig konst försvunnit eller förstörts genom åren. För att säkerställa att vårt lands konst tas om hand bättre, och våra skattebetalares tillgångar förvaltas väl, vill vi trycka på vikten av inventering av konst. Statens Konstråd, som övervakar förvaltning av statlig konst hos olika myndigheter och organisationer, och som bevakar denna fråga föreskriver följande:

"Statens offentliga konstsamling ska inventeras regelbundet för att hålla långsiktigt. Att inventera konst innebär att skaffa en överblick över konstverkens status. På så sätt går det lättare att planera vilka åtgärder som behöver vidtas för att konsten ska bevaras i gott skick. Processen för inventering följer tre steg: utse en konstansvarig, gör en grundinventering och genomför årliga inventeringar".¹²

I konstförvaltningen ska, så länge upphovsrätten gäller, upphovspersonen eller hans arvingar kontaktas om ett verk ska renoveras samt också om det behöver flyttas. Se 2-3 §§ Upphovsrättslagen. Det är viktigt också att det ges tillfälle att dokumentera, och om möjligt återfå, ett konstverk som ska tas bort/utrangeras.

Resurscentrum för bild och form

Den mest konkreta avsiktsförklaringen under avsnittet om bild och form (6.4.3) är att "Region Västmanland ansvarar för utveckling av regionalt resurscentrum för konst". Resurscentret behandlas dock mer omfattande på sidan 31.

Vi tycker det är utomordentligt bra att Region Västmanland nu beslutat sig för att inleda arbetet med att skapa ett resurscentrum för bild- och formkonsten i länet som kan arbeta med att stötta de regionala bild- och formkonstnärerna, utveckla verksamheter, främja bild- och

¹¹ Boverket, *Politik för gestaltad livsmiljö*, <<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/gestaltad-livsmiljo/politik/>>.

¹² Statens Konstråd, *Inventering*, <<https://statenskonstrad.se/ansok-varda-konst/inkopt-konst/inventering/>>.

formkonsten i länet, stötta kommunerna i deras arbete med att utveckla bild- och formverksamheter och deras arbete med till exempel offentlig konst, enprocentsregeln och MU-avtalet. Andra regionala resurscenter, som Konst i Blekinge, Resurscentrum för Konst i Norrbotten och Konst i Halland, har visat att en sådan funktion kan vara mycket viktig, för att inte säga avgörande, för att stärka infrastrukturen för bild- och formkonsten i en region.

Den inventering och kartläggning av bild- och formkonst i Västmanland som tagits fram av Konstfrämjandet Västmanland på uppdrag av regionen visar på ett utmärkt sätt vilka funktioner som de bild- och formkonstnärer som är verksamma i regionen efterfrågar när det kommer till ett resurscentrum. Vi vill också inskräpa att det är ytterst viktigt att lyssna på bild- och formkonstnärernas synpunkter och behov i arbetet med att starta upp resurscentret och att ha kontinuerlig kontakt med företrädare för det regionala konstlivet i det arbetet. Vad vi har förstått kommer resurscentret att till en början drivas som en försöksverksamhet under ett år. Vi rekommenderar starkt att regionen gör funktionen permanent.

Ateljéer och andra produktionsplatser

På sid. 31 i kulturplanen uppges att ”en stärkt kulturell infrastruktur dvs utveckling av kulturens delar och förbindelsen mellan olika resurser är en grundval för existensen av framgångsrika kulturella och kreativa näringar”. Vi instämmer. Ett levande konstliv i en region kräver inte bara platser att visa konst på utan också att det finns adekvata produktionslokaler, som ateljéer och kollektivverkstäder till hyror som professionella bild- och formkonstnärer med låga inkomster har råd med.

Ett sätt att säkerställa detta är att inrätta ateljéstöd för bild- och formkonstnärer. Ett sådant stöd finns redan i vissa kommuner, som Stockholms stad, Uppsala och Värmdö. Regionen skulle kunna följa efter med liknande stödordningar på regional nivå för att säkerställa att nå ut till bild- och formkonstnärer i alla länets kommuner. Ett annat sätt att stärka infrastrukturen är att införa så kallade ”kulturhyra” som i Göteborg där Kommunstyrelsen 2020 beslutade att anta en ny modell för hyressättning av lokaler för kultur- och föreningslivet som innebär en fast hyresnivå oavsett skick och läge.¹³

Vi vill också se att ateljéer och andra konstnärliga produktionsplatser får en naturlig plats i stads- och samhällsplaneringen. I vår rapport ”Ateljéerna i Sverige” kan ni läsa mer om bild- och formkonstnärers arbets- och produktionslokaler.¹⁴

¹³ Stadsledningskontoret Göteborgs stad, *Principer för långsiktigt hållbar hyressättning av lokaler för förenings- och kulturliv*, Dnr 1281/16, antaget i kommunstyrelsen 2020-02-05.

¹⁴ Konstnärernas Riksorganisation, *Ateljéerna i Sverige* (2021), <<http://kro.se/rapporter/ateljeerna-i-sverige/>> .

Andra kulturpolitiska frågor

Armlängds avstånd och konstnärlig frihet

Vi tycker det är utmärkt att Region Västmanland i Kulturplanen på sid 13-14 uppmärksammar de frågeställningar om armlängds avstånd och konstnärlig frihet som Myndigheten för kulturanalys lyfter i sin rapport "Så fri är konsten" från 2021, och tydligt uttrycker en vilja att verka för principen om armlängds avstånd och värna det fria ordet och mångfalden av röster.¹⁵

Vi kan inte nog understryka vikten av att armlängds avstånd mellan konsten och politiken tillämpas. Vi följer noga utvecklingen och engagerar oss löpande i diskussioner om frågan då den är starkt närvarande för våra medlemmar i deras vardag.

Inför valet 2018 genomförde Konstnärernas Riksorganisation och sju andra bild- och formorganisationer en partienkät. Samtliga riksdagspartier svarade då "Ja" på frågan om "svensk kulturpolitik ska följa maktodelningsprincipen om att politiker beslutar om storleken på anslagen men inte över det konstnärliga innehållet", dvs. det som är grunden i principen om armlängds avstånd.¹⁶

Vi ser tyvärr att allt fler politiker börjat uttala sig om konstens innehåll. Det strider mot grundlagskraven i bland annat Regeringsformen – att tillförsäkra var och en yttrandefrihet, innefattande frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor. Principen om armlängds avstånd är ett verktyg för att upprätthålla yttrandefriheten.

Det är utmärkt att regionen tydligt säger att den vill "främja användandet av sakkunniga i referensgrupper" (2.1.6, s. 14). Detta är avgörande för att fatta goda beslut inom regionen om sådana frågor som rör bild- och formkonst.

Digitaliseringen och upphovsrätten

På sid. 30 under avsnitt 5.3 står att "Digitaliseringen har skapat nya möjligheter för de kulturella och kreativa näringarna. Det finns stor kompetens inom branschen vad gäller innehåll och teknisk utveckling. Utbudet av kultur i digitalt format har ökat explosionsartat genom bland annat film, spel, ljudböcker, poddar och konst. Med denna utveckling kommer också krav på finansieringsmodeller, ersättningar och upphovsrättsliga frågor som säkerställer näringarnas fortlevnad och utveckling".

Vi tycker att det är utmärkt att kulturplanen uttalar det faktum att det digitala landskapet innehåller stora utmaningar för konstnärer i alla discipliner. Under 2022 kommer det så kallade upphovsrätts-direktivet (DSM-direktivet) att implementeras i svensk lag och Konstnärernas Riksorganisation bevakar de nya reglernas tillämpning vad avser kraven på skäligen ersättning för upplåtelser av upphovsrätt och samarbetar med Bildupphovsrätt för att säkerställa att det skrivs strategiska avtal gällande bildlicenser för bild- och formkonst.

Regionens satsningar på digitaliseringens möjligheter bör därför även inkludera kunskap om upphovsrätten och när avtal måste skrivas och ersättning utgå. Vi uppmanar därför regionen att stödja intern och extern kompetensutveckling som belyser digitaliseringens och upphovsrättens möjligheter och utmaningar, även för upphovsrättsinnehavare i länet, samt rekommenderar att både regionen och kommunerna skriver licensavtal med Bildupphovsrätt.

¹⁵ Myndigheten för Kulturanalys, *Så fri är konsten – Den kulturpolitiska styrningens påverkan på den konstnärliga friheten*, Rapport 2021:1 (2021).

¹⁶ Kulturvalet, enkätsvar (2018), <https://kro.se/media/documents/Kulturvalet_2018_partienkat.pdf>, s. 3.